UN „FĂCLIER" BUCOVINEAN – NICODIM IȚCUȘ (1897–1985)

MARIAN OLARU

A Bukovinian Innovator – Nicodim Iţcuş (1897–1985)

(*Abstract*)

Nicodim Iţcuş was a professor of history and geography, school inspector, author of studies and scientific articles, a collaborator at various periodicals, animator and supporter of the "Freamăt literar" magazine in Siret. He was a member and president of the Student Academic Society "Arboroasa" in Chernivtsi and a member of other cultural and scientific societies. He received many diplomas, medals and orders. Most of his works remained in manuscript form. In this number of "Analele Bucovinei" we publish his work, *From the History of Bucovina*, after the manuscript kept in the Nicodim Iţcuş Documentary Fund at the Suceava County Service of the National Archives.

Keywords: Bukovina, professor, author, collaborator, animator, supporter, innovator.

Nicodim Iţcuş s-a născut în 22 septembrie 1897, în comuna Sucevița, în familia gospodarilor Elisabeta şi Avram Iţcuş, familie cu veche tradiție, se pare de sorginte boierească[1]. Arborele genealogic al Iţcuşenilor poate fi urmărit încă de la cumpăna secolelor XVII–XVIII, începând cu răs-străbunicul Simion Iţcuş, care a trăit pe la începutul sec. al XVIII-lea, străbunicul Anton (1795–1848), bunicul Toader (1844–1904) şi tatăl Avram (1871–1944). Putem considera că această familie face parte dintre cele mai vechi familii ale localității Sucevița, alături de Vatamaniuc, Procopciuc, Cazac, Hrehorciuc ș.a. Avram Iţcuş, tatăl lui Nicodim, țăran şi gospodar de frunte, a fost, între anii 1914 şi 1918, vornicul satului. Nicodim Iţcuş este primul băiat născut dintre cei zece copii ai familiei (patru băieți şi şase fete).

[1] Familia Iațco a fost amintită în cronici încă din secolul al XV-lea, când Iațco Andrici cumpără satele Horodnicul de Sus şi de Jos. Ulterior, acestea au fost cumpărate de la Iațco de Ieremia Movilă, pentru a le dărui, în anul 1597, Mănăstirii Sucevița.

Analele Bucovinei, **XXVI**, *2* (53), p. 605–625, Rădăuți – Bucureşti, 2019

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

Nicodim Iţcuş şi-a făcut studiile primare la şcoala din Sucevița şi pe cele gimnaziale la Liceul de Băieți din Rădăuți, pe care l-a absolvit în anul 1919. S-a înscris la Facultatea de Litere şi Filosofie din Cernăuți, unde a studiat istoria şi geografia.

A participat la Primul Război Mondial, fiind luat în captivitate de către englezi, în septembrie 1918. A fost predat armatei italiene, la Treviso, care l-a internat în localitatea Capele dele Scorze şi, mai apoi, la Monte Casino (Caserata). „Răspunzând imboldului său lăuntric de înflăcărat patriot”[2], s-a înrolat în Corpul de Voluntari Români din Italia (aproape jumătate dintre membrii acestuia erau bucovineni) şi a activat ca sublocotenent în cadrul Legiunii Române din Italia, alături de alți bucovineni şi ardeleni. Înrolându-se ca voluntar, a fost trimis la Cittaducale „pentru instrucție şi echipare”. Apoi a fost repartizat la Batalionul 19 de Luptă. Pentru că unitatea sa a fost afectată de tifosul exantematic, aceasta a fost ținută în carantină la Casale d’Altra Mura. După carantină, supraviețuitorii rămaşi sănătoşi au fost repartizați la Batalionul 20 de Luptă şi îndrumați spre țară. Înainte de plecarea din Italia, unitatea de voluntari (unde Nicodim Iţcuş era comandant de companie, alături de locotenenții Ursulean Octavian, Săveanu Vasile şi Volrap Ludovic) condusă de căpitanul italian Bernadello Giusepe, a dat două reprezentații artistice, în zilele de 28 şi 29 iulie 1919, în localitatea Grottaglie. Acestea au fost elogiate de ziarul „Corriere degli Puglie”, din 9 august 1919 şi descrise în revista „Freamătul literar” (Siret, anul III, nr. 7–9, 1935).

Nicodim Iţcuş îşi începe cariera didactică în anul 1921, ca profesor de istorie şi geografie la liceele din Rădăuți – Liceul „Eudoxiu Hurmuzaki” şi Liceul de Fete (la acest liceu a fost director, între anii 1926 şi 1927[3]). În anul 1927, a preluat direcțiunea Liceului din Siret. A deținut funcția de inspector pentru învățământul secundar între anii 1935 şi 1938; din anul 1941 şi în perioada celui de al Doilea Război Mondial a fost inspector şcolar general; între anii 1945 şi 1948 a fost inspector-şef al Regiunii Şcolare Suceava; din anul 1951 a fost profesor şi director al Liceului „Ştefan cel Mare” din Suceava, iar din anul 1957 la Liceul Pedagogic. S-a pensionat în anul 1959, dar a fost în activitate până în anul 1962. „Pensionarea înseamnă doar o formă de trecere într-o poziție reglementată de lege căci, în realitate, el n-a cunoscut odihna şi n-a stat în nelucrare nici după această dată şi nici în momente grele – multe şi îndelungate –, când sănătatea şubredă îl obliga să stea la pat şi chiar acum, când nu-i este permis a părăsi odaia, citeşte şi scrie, revizuieşte şi completează noiane de manuscrise gata pentru a vedea lumina tiparului” – scria Valerian Olaru, în 20 iunie 1978, atunci când se sărbătoreau 50 de ani de la absolvirea şcolii de către promoția 1928 a Liceului din Siret.

[2] „Tradiții bucovinene. Profesorul emerit Nicodim Iţcuş”, în „Orizonturi”, foaie volantă editată de Inspectoratul Şcolar şi Casa Personalului Didactic Suceava, cu prilejul „Zilei Învățătorului”, iunie 1983, p. 4.

[3] Marian Olaru, Elena Olaru (coord.), *Colegiul Tehnic Rădăuți. Studiu monografic*, Rădăuți, Editura Septentrion, 2005, p. 110.

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

Nicodim Iţcuş a fost autor de studii şi articole ştiinţifice şi a publicat şi câteva creaţii sub diverse pseudonime: C. Nati, N. A. I. (Nicodim Avram Iţcuş). A colaborat la diverse periodice („Cronica”, „Zori noi”, „Buletinul Societăţii Române de Geografie”, „Contemporanul”, Curentul literar”, „Făt-Frumos”, „Glasul Bucovinei”, „Natura”, „Gazeta învăţământului”), dar, mai ales, a fost animatorul şi sprijinitorul revistei „Freamăt literar” din Siret. Iată ce mărturisea prozatorul Petre Froicu: „În climatul Unirii de după Primul Război Mondial, înţelegând nu numai greutăţile oricărui început, un grup de tineri entuziaşti, sub îndrumarea profesorului Nicodim Iţcuş, încă din vara anului 1933, selectează şi ordonează materialul ce va închega primul număr din patru pagini, format carte, «Freamătul literar», în Siret”. Cu modestia ce l-a caracterizat întotdeauna, profesorul Nicodim Iţcuş n-a apărut niciodată pe coperta revistei în calitate de coordonator sau mentor al acesteia. Urmărindu-i prezenţele în paginile iscălite sub pseudonimele amintite mai sus şi în paginile păstrate la Serviciul Judeţean Suceava al Arhivelor Naţionale, în Fondul *Nicodim Iţcuş*, avem posibilitatea cunoaşterii unui cărturar activ, implicat în viaţa cetăţii, de o deosebită probitate ştiinţifică.

Nicolai Tăutu, fost elev al Liceului „Laţcu Vodă”, a fost descoperit şi sprijinit în creaţiile lui literare de către Nicodim Iţcuş. Pe una dintre cărţile sale (*Zbor de noapte*, piesă în trei acte), Nicolai Tăutu îi mulţumea fostului său mentor: „De la fostul Dv. elev […] al Liceului «Laţcu Vodă», vă rog să primiţi vechea şi fără margini recunoştinţă. Admiraţie de totdeauna şi dragoste sinceră, respectuoasă. Mâna Dv. mi-a călăuzit condeiul, care a încercat să deseneze […], primul freamăt de fagi, primul sclipit de stea, primul stih de tulnic. Pentru toate acestea vă mulţumesc din toată inima şi fiinţa mea”[4].

Nicodim Iţcuş a fost membru şi preşedinte al Societăţii Academice Studenţeşti „Arboroasa” din Cernăuţi. De asemenea, a fost membru şi al altor societăţi: Societatea Muzicală „Tudor Flondor” din Cernăuţi (din 1920), Societatea pentru Cultura şi Literatura Română în Bucovina (1924–1940), Societatea Română de Geografie (din 1923) şi Societatea de Ştiinţe Istorice din România (din 1928).

Activitatea sa deosebită de patriot român şi de profesor a fost răsplătită prin acordarea de diplome şi medalii: Medalia de Război „Ferdinand”, cu spade; Corona României în grad de ofiţer; Ordinul Muncii clasa a III-a; Ordinul Meritul Cultural clasa a II-a. În anul 1966, a primit titlul de „profesor emerit”.

Însă, cea mai rodnică activitate a desfăşurat-o pe tărâm cultural, Nicodim Iţcuş fiind mentorul revistei „Freamătul literar”, editată de elevii de la Siret. A publicat numeroase „Medalioane de făclieri bucovineni”, pe care le-a cuprins într-o broşură cu acelaşi titlu, fiind el însuşi unul dintre „făclierii” Bucovinei. Dar cea mai mare parte a lucrărilor sale au rămas în manuscris. Reţinem câteva titluri: *Din istoria Bucovinei*; *O istorie a învăţământului din Bucovina*; *Unirea Bisericii din Transilvania cu Biserica Romano-Catolică*; *Corpul de voluntari români din Italia*

[4] Dedicaţie olografă pe pagina de titlu a volumului *Zbor de noapte*, Bucureşti, Editura Militară, 1956, aflat în biblioteca profesorului Nicodim Iţcuş.

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

în Primul Război Mondial (1914–1918); *Crearea unui Comitet Național al ardelenilor și bucovinenilor la Paris*, *în timpul Primului Război Mondial (1914–1918)*; *Formarea unui corp de voluntari români în America pe timpul Primului Război Mondial (1914–1918)*; *Militari români în flota și armata austro-ungară acționează pentru eliberarea Bucovinei și Transilvaniei de sub dominația habsburgică și unirea românilor în 1918 cu România*; *Români bucovineni trecuți în România la izbucnirea Primului Război Mondial (1914–1918)*; *Evocări arboresene*; *Evocări siretene – 600 de ani de la întemeierea orașului Siret*; *Formarea munților și văilor*.

Nicodim Iţcuş a mai publicat şapte anuare şcolare (unul la Rădăuți și șase la Siret), precum şi diverse articole în publicațiile „Freamătul literar” și „Zori noi”. A susținut numeroase comunicări în cadrul conferințelor desfășurate în diverse localități, a organizat excursii științifice și de agrement cu elevii și profesorii.

Unul dintre foștii săi învățăcei îl descria pe Nicodim Iţcuş, în 20 iunie 1978, ca fiind „un om tăcut, serios, cu înfățișarea sobră, dar cu sufletul deschis pentru tot ce e frumos și nobil, ieșit dintr-un neam viguros de plăieși din Moldova de Sus, pentru care viața nu era un joc, ci o sforțare și încordare activă, care nu a rostit niciun cuvânt și nu a scris un singur rând pe care să nu-l fi crezut din toată inima. […] A crezut în legea datoriei morale, în demnitate și chemarea vieții omenești, în divinitatea muncii”.

Nicodim Iţcuş a locuit, în ultima parte a vieții, în Suceava și s-a stins din viață în 9 decembrie 1985.

Publicăm, în acest tom al revistei „Analele Bucovinei”, prima parte a lucrării intitulată *Din istoria Bucovinei*, după manuscrisul aflat la Serviciul Județean Suceava al Arhivelor Naționale, Fondul *Nicodim Iţcuş*.

Din istoria Bucovinei

Numele Bucovina se găseşte pomenit pentru prima dată într-un hrisov din 30 martie 1392, în care, fiind vorba de alianța încheiată între Roman-Vodă şi principele Podoliei, Teodor Curiatovici, se aminteşte şi numele Bucovina, cu înțeles de codru. Erau însă doi codrii diferiți cu această denumire: *Sylvae majores Bucovina dictae*, care începeau de la munții de lângă Vijnița de azi şi se întindeau între Țara Şipenițului şi Moldova, de-a lungul Siretului, până la al doilea codru bucovinean, care purta, la rândul său, denumirea de *Sylva minor Bucovina*.

Sylvae majores, codrul mare, citat în documentul amintit mai sus, cât şi într-un alt document şi indicând complexuri de păduri de fag, cuprindea teritoriul Bucovinei de azi. Originea cuvântului vine de la paleoslavonescul *buk*, identic cu germanul *buche*, şi înseamnă fag, care era foarte răspândit în această parte a țării.

Întinderea geografică a teritoriului Bucovinei a variat în cursul vremii. Astfel, pe când Bogdan I întemeiat statul independent al Moldovei (1359), în partea de nord, dintre Prut şi Nistru, se afla Țara Şipenițului stăpânită de voievodul Ştefan (1351–1375). Fiul acestuia, Petru, numit după maică-sa Muşat, se căsători cu fiica

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

lui Laţcu (fiul lui Bogdan), Nastasia şi uneşte astfel prin căsătorie Ţara Şipeniţului cu Moldova, peste care domneşte din anul 1351 până în anul 1375, transformându-l într-un principat puternic, care atinsese la vest şi nord hotarele sale etnice şi naturale: Ceremuşul, Colacinul şi Nistrul.

În anul 1388, acelaşi Petru Muşat, domn al Moldovei, împrumută lui Vladislav Jagello, regele Poloniei, suma de 2 000 de ducaţi de aur, primind în schimb ca amanet Pocuţia, care se întindea în nordul Bucovinei, dincolo de Ceremuş şi Colacin până la Halici, având în nord ca hotar apa Nistrului, iar la sud spinarea Carpaţilor Pocuţiei.

În anul 1408, Alexandru cel Bun mai împrumută aceluiaşi rege polon încă o mie de ducaţi de aur, acest nou împrumut completat cu cel vechi echivalând cu valoarea Pocuţiei pe care Vladislav Jagello o vânduse camuflat Moldovei, căci el nu a restituit niciodată sumele primite ca împrumut. Dar din această vânzare camuflată a Pocuţiei către Moldova au ieşit multe neînţelegeri, certuri şi bătălii între Polonia şi Moldova, care tulburară în curs de vreo 200 de ani pacea şi buna înţelegere între cele două ţări vecine. Sub urmaşii lui Petru Rareş, Moldova pierde stăpânirea asupra Pocuţiei, Ion-Vodă Viteazul (1572) fiind ultimul domnitor care încearcă să menţină Pocuţia.

După această dată rămâne ca hotar între Pocuţia şi Moldova, pârâul Colacin (dintre Sniatin şi Şipeniţ) şi Ceremuşul Negru spre NV, iar la nord râul Nistru, începând de la vărsarea Pârâului Negru (Czarny Potok) până la comuna Babin.

Suprafaţa Bucovinei avea 10 441 kilometri pătraţi, fiind aşezată între 47° 12’ şi 48° 40’ latitudine nordică şi între 42° 36’ şi 44° 9’ longitudine estică, după meridianul Ferro.

În tendinţa de expansiune a Monarhiei spre răsărit, după principiul „Drang nach Osten”, habsburgii îşi îndreaptă privirile asupra Transilvaniei (pe care o şi anexează în anul 1699), a Ţării Româneşti şi a Moldovei. Primele încercări ale Austriei de a ocupa pământul Moldovei datează de la începutul domniei fanarioţilor (1711), care erau consideraţi de puterile vecine ca nişte arendaşi ai Principatelor Române.

Astfel, în cursul războiului austro-turc din 1714–1718, împăratul Carol al VI-lea trimite armatele sale să intre, în iarna anului 1716, pe la Câmpulung în Bucovina şi pătrund, încurajaţi de unii boieri ai ţării, până la Iaşi. Despre înfrângerea ce au suferit-o austriecii cu acest prilej, ne vorbeşte monumentul ieşan din drumul Galatei, numit „Cerdacul lui Ferenţ”.

O altă invazie, de astă dată de răzbunare, are loc în anul 1717, prin care domnul Moldovei, Mihai Racoviţă se vede nevoit a plăti austriecilor o despăgubire bănească.

Prin Pacea de la Passarovitz (1718) însă, Austria se mulţumeşte deocamdată cu o altă parte de pământ românesc, ocupată sub numele de Vlahia Mică (Oltenia).

Pretenţiile Austriei asupra Moldovei nu slăbesc însă nici în urma intervenţiei Rusiei, aliată de astă dată cu Austria (1736–1739), care ocupase Hotinul, Moldova de Sus şi Bucovina, generalul Münnich făcând chiar ca ţarina Ana să fie proclamată,

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

în anul 1739, „Doamnă a Moldovei”. Fiind însă aliații învinşi, ruşii părăsesc teritoriul ocupat, iar Ana e nevoită să renunțe la titlul de Doamnă a Moldovei, sub oblăduirea căreia satele şi oraşele moldovene fuseseră lăsate pradă cazacilor sălbatici.

Mii de români din ținuturile Cernăuți şi Hotin au fost duşi atunci, după cum ne spune cronicarul Neculce (1672–1744), în Rusia şi împărțiți ca robi.

De aici înainte, războaiele Turciei cu Rusia continuă aproape neîntrerupt şi cu ele se repetă şi invaziile ruseşti în Moldova tot mai des, țara ajungând să fie un pământ râvnit în aceiaşi măsură de ambele imperii vecine, țarist şi austriac.

Împărțirea Poloniei (1772) între cele trei state vecine deopotrivă de „hrăpărețe” (Austria, Prusia şi Rusia) favorizează şi mai mult ideea ca şi principatele române să împărtăşească aceeaşi soartă.

În urma războiului ruso-turc din 1768–1774, când ruşii ocupară din nou Hotinul şi Moldova întreagă, Rusia obține, prin Pacea de la Kuciuk-Kainargi (1774), tot ținutul dintre Bug şi Nistru, ca şi dreptul de protectorat asupra Țărilor Române.

Încă în timpul acestui război, Austria îşi asumă rolul de împăciuitoare între ambii beligeranți şi-şi face, cu această ocazie, şi sie însăşi parte bună, obținând de la turci, prin Convenția de la 6 iulie 1771, drept compensație, cedarea Bucovinei.

Pentru a găsi totuşi o formulă la această pretenție, austriecii pretextară, pe baza unei expuneri false şi tendențioase a colonelului baron Seeger, că tot teritoriul aflător între Nistru şi şirul muntos ce se întinde de la Cernăuți şi până la Bârgău sub numele de codrul Bucovina, ar fi aparținut odinioară Regatului Galiției şi Lodomeriei, care intrase, prin împărțirea Poloniei, în posesiunea Austriei şi, ca urmare, acest teritoriu al Bucovinei s-ar cuveni de drept Monarhiei Habsburgice.

Turcia fiind învinsă şi silită să primească grelele condiții ale păcii din 1774, consimți de voie, de nevoie, în 7 mai 1775, a ceda Bucovina austriecilor, cu toate protestările domnului Moldovei, Grigore A. Ghica, acesta plătind împotrivirea sa cu capul.

Planul ocupării era pregătit de mai înainte, precum se vede dintr-o scrisoare a împăratului Iosif al II-lea din 19 iunie 1773, pe care o adresă mamei sale, Maria Terezia, şi în care zice: „Am vizitat munții Ciucului şi ai Ghergăului cu trecătorile spre Moldova şi cu toată sălbăticia acestor regiuni ne-am convins ce minunat lucru ar fi dacă am putea să căpătăm colțul de pământ ce se găseşte între Transilvania, Maramureş şi Pocuția”. Evident că teritoriul Bucovinei, despre care e vorba în scrisoare, avea interes strategic mare pentru Austria, mai ales că forma legătura cea mai naturală dintre nou-cucerita Galiție şi posesiunile ungare. Guvernul Austriei nici n-a întârziat din a studia de îndată acel interesant „petec” de pământ şi a trimis, încă în toamna anului 1773, comisarii săi militari ca să cerceteze țara.

Unul dintre aceştia era şi baronul Enzenberg, comandantul Regimentului al II-lea de graniță ardelean din ținutul Rodna şi Năsăud, bun cunoscător al poporului român şi care a fost mai târziu guvernator militar al Bucovinei.

Astfel, trupele austriece intrară, în 31 august 1774, în Moldova şi, ocupând întâi Cernăuțiul, unde se stabili comandamentul general al noilor stăpâni, au tras

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

cordonul în jurul teritoriului câştigat şi au înfipt stâlpii cu pajură la hotarele noii provincii Bucovina.

Din partea ruşilor, afacerea aceasta, pe care însuşi ministrul austriac Kaunitz o considera „scabroasă” (höckle, heikle), nu provocase nicio împotrivire. Generalul rus Rumianțev, ale cărui trupe mai ocupau încă o parte din Moldova, fusese împăcat printr-o prețioasă tabacheră de aur împodobită cu briliante, iar pretențiile demnitarilor turci nu erau prea mari. S-au plătit în total, 10 000 de piaştri dragomanului otoman Constantin Moruzi, viitor domn al Moldovei, câteva bacşişuri mărunte funcționarilor de la cancelaria vizirului Reis-Efendi, un pumnal cu briliante şi un cal de preț vizirului şi 3 100 de ducați comisarului hotarnic, care a consimțit să se lase înşelat într-atâta încât să cedeze o întreagă provincie bogată ca pe o simplă fâşie de teritoriu destinată trecerii trupelor din Ardeal în Galiția (N. Iorga, *Românismul în trecutul Bucovinei*, București, 1938, p. 29–30).

Dar „afacerea” nu se terminase încă. Un „comisar” trebuia să fixeze hotarele noii provincii şi Tahir-Aga, delegat în acest scop, nu avea nici pretenția şi nici dorința de a trece drept incoruptibil. Austria a ştiut să profite bine de venalitatea acestui „comisar” pentru a mai „rotunji” acest ținut moldovenesc, care fusese prezentat străinătății şi la Berlin ca o fâşie de „trei sau patru târguri şi unsprezece sate, restul fiind compus din păduri şi râpi” (N. Iorga, *op. cit.*, p. 40).

La început fusese vorba de o linie de hotar ce ducea „de la Hotin la Cernăuți prin pădurea Bucovinei”, dar ocupația austriacă se extinsese până la Roman, de unde mai târziu a trebuit să se retragă. Domnul țării, Gr. Ghica se împotrivi răşluirii, el considerând integritatea principatului său mai de preț ca un dar de bani sau alte cadouri, iar boierii protestară şi ei în toate chipurile contra acestui act samavolnic: Gheorghe Beldiman şi Sturza, starostele Cernăuților, cerură răspuns de la locotenența princiară de aceste trei întrebări: 1) De la cine a plecat ordinul pe care l-au executat trupele înaintând în Bucovina?; 2) Pentru ce această înaintare de trupe?; 3) Ce sens pot avea semnele implântate (stâlpii de hotar cu acvilă) în județul Suceava? Răspunsul ofițerului de stat major austriac von Mieg a fost: „S-a lucrat din ordinul împăratului; se cere garantarea frontierelor şi a acestor ținuturi contra primejdiei de ciumă şi a invaziei din partea vagabonzilor şi, în sfârşit, semnele au numai un sens geometric şi cartografic”.

Acest răspuns nu putea convinge nici linişti pe nimeni. Astfel, paşa din Silistra întreba pe Ruminațev, care se afla la Focşani, să spună care era caracterul acestei invazii, cum s-a întâmplat şi care sunt motivele ce au pricinuit-o. Generalul rus, pipăindu-şi tabachera cu briliante, se arătă uimit şi răspunse pe ton nevinovat că Principatele Române au fost acum restituite Porții.

Între timp, trupele austriece înaintară spre Câmpulung şi Vatra Dornei, marcând hotarele noii provincii cu acvile austriece. Totodată, diplomații austrieci se străduiau să convingă pe ruşi, pe turci şi pe prusacii germani de justețea că: 1. Pretenția austriacă este o urmare a vechilor ciocniri de frontieră; 2. Ea este determinată de nevoia unui cordon sanitar contra ciumei (Bucovina s-a numit în Moldova multă vreme „Cordun” şi „Cordon”); 3. Este o consecință a stăpânirii Pocuției, căreia i-ar fi aparținut acest

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

teritoriu moldovenesc (de fapt, Pocuția a fost stăpânită de Moldova de la 1388 până la 1572, încât Moldova este cea care putea reclama Pocuția şi nu stăpânii prin raport ai Pocuției, ținutul acesta din nordul Moldovei). În legătură cu această răşluire a teritoriului Bucovinei, regele Prusiei, Frideric al II-lea spuse: „Austria are întotdeauna poftă să se întindă cât mai mult şi să şterpelească tot câte ceva de la vecinii ei" (N. Iorga, *op. cit.*, p. 38).

Austria adunase în vremea aceasta o armată de 60 000 de soldați în Ungaria şi amenințând cu aceasta pe turci, reuşi să obțină cedarea Bucovinei din partea Imperiului Otoman în 6 iunie 1775.

Austria a câştigat astfel prin înşelăciune, hărți false, mită şi furt un teritoriu de peste 10 000 km^2 cu o populație de 75 000 de locuitori. Însă valoarea morală a operei sale a fost înfierată îndeajuns prin următoarele cuvinte rostite în 4 februarie 1775 de însăşi împărăteasa Maria Terezia: „Suntem cu totul nedrepți în ceea ce priveşte afacerile moldovene. Mărturisesc că nu ştiu cum ne vom descurca, însă cu greu va fi într-un chip onorabil şi aceasta mă întristează nespus de mult" (N. Iorga, *op. cit.*, p. 41).

În lista „speselor extraordinare şi secrete cari s-au făcut" cu ocazia „afacerii bucovinene" sunt cuprinse următoarele sume: Dragomanului Costachi Moruzi, 10 000 de piaştri; „Fiindcă această sumă, spre mai mare păzire a secretului, s-a numărat în 2 500 galbeni funducliu, s-a plătit de fiecare galben funducliu un agio de 5 parale, în total 312 piaştri şi 20 parale; lui Beilirli Effendi 200 de galbeni turceşti ordinari, bucata a trei piaştri şi trei parale, la un loc 620 de piaştri; lui Amedji Effendi, deasemenea 620 de piaştri; lui Raschid Mehemed Effendi, secretar 310 piaştri; lui Tahir Aga, comisarul Porții, 1 000 de galbeni ordinari, la demarcațiune, fac 3 100 de piaştri. Pentru copierea unor hărți 50 de piaştri – în total piaştri 15 012 şi 20 de parale „care fac (piastrul turcesc 1 pe 7 jumătate cr.) în monedă cezară regească 16 889 de florini şi 3 şi jumătate creițari".

La această sumă se mai socotesc 5 000 de galbeni dați lui Rumianțev, apoi tabachera de aur bătută cu briliante, dată aceluiaşi feldmareşal, un cuțit cu mâner din aur şi bătut cu pietre nestemate pentru Reis Effendi, un cal vizirului şi alte daruri (vase de porcelan şi oglinzi) pentru Reis Effendi şi delegatul corpului legiştilor, Muftizade Ahmet Effendi.

„Astfel, prin samavolnicie, prin intrigi, prin mite, corupțiune, trădare şi prin asasinat, Austria ajunge a fi vremelnică stăpână a țării, numite Bucovina" (dr. Aurel Morariu, *Bucovina (1774–1914)*, Bucureşti, Biblioteca „Bucovina", nr. 11–16, 1914, p. 22–23).

Bucovina sub stăpânirea austriacă

S-a arătat în ce împrejurări de fraudă adeverită şi de mişelească înşelătorie, Moldova de miază noapte, botezată cu numele nou de Bucovina, fu cerută de la turci, care nu aveau dreptul de a ceda nimic din teritoriul Moldovei, şi anexată de Austria, la sfârşitul unui război la care ea nu luase parte.

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

Noua stăpânire nu a găsit în această provincie, care nu constituia o unitate politică, fiind doar un teritoriu delimitat pe nedrept prin ocupaţie forţată, nicio organizare administrativă deosebită şi nicio forţă în stare de a se opune stăpânirii austriece.

În timpul războiului (1768–1774) ocupaţia rusească în Moldova impuse locuitorilor contribuţii exorbitante (I. Nistor, *Românii şi rutenii în Bucovina. Studiu istoric şi statistic*, Bucureşti, Socec & Sfetea, 1915, p. 67).

Aşezămintele culturale se prăbuşiră, comerţul şi meşteşugurile fură şi ele aproape desfiinţate. Mânaţi de groaza războiului şi de numeroasele stoarceri ale ocupanţilor ruşi, locuitorii părăsiră satele de la şes, pentru a se adăposti în văgăunele munţilor şi în desişul codrilor, de unde nu apucaseră a se reîntoarce, după încheierea păcii, când se lăţi vestea despre intrarea trupelor austriece în Bucovina şi despre tragerea cordonului spre Moldova. Vestea aceasta îi îngrozi din nou şi-i îndupleca pe mulţi să rămână încă dincolo de cordon, până ce se vor lămuri treburile în Bucovina.

În asemenea împrejurări se explică uşor pentru ce numărul populaţiei din Bucovina era relativ redus în timpul ocupării.

Bucovina a fost supusă, la început, unui guvernământ militar, primul ei guvernator fiind generalul Gabriel baron Splény de Miháldy (1774–1778). La propunerea acestuia s-a întocmit, imediat după ocupare, un izvod al tuturor familiilor din această provincie, din care rezultă că erau 71 750 de suflete, dintre care 52 750 erau români, 15 000 ruteni (ucraineni) şi restul de 4 000 erau armeni, evrei şi ţigani.

În 6 aprilie 1778 Spleny părăsi Bucovina, venind în fruntea administraţiei militare generalul baron Enzenberg Carol. Noul guvernator a făcut, în 1779, un nou recensământ al populaţiei, găsind în total 116 925 de suflete, dintre care 87 811 români, 21 114 ruteni şi 18 000 alte neamuri (I. Nistor, *op. cit.*, p. 83).

Enzenberg a funcţionat ca guvernator militar până în 1786, străduindu-se să introducă un aparat administrativ importat din Austria, aşa că funcţionarii erau aproape exclusiv germani. În felul acesta, caracterul administraţiei era german, iar scopul ei era germanizator.

Stăpânirea cea nouă, după ce ne-a luat ţara, a voit să ne câştige şi sufletele. De aceea a dispus ca în 12 octombrie 1777 toată populaţia Bucovinei, de la episcop până la ţăran, să facă jurământ de credinţă faţă de împărat. Mulţi ţărani însă au refuzat să facă acest jurământ şi au trecut în Moldova, uneori chiar în masă, cum a fost cazul ţăranilor din Uideşti, în frunte cu popa Andrei (Constantin Loghin, *Istoria literaturii române din Bucovina (1775–1918) în legătură cu evoluţia culturală şi politică*, Cernăuţi, Mitropolitul Silvestru, 1926, p. 2). Trecură şi mai mulţi boieri în Moldova, după ce-şi vândură moşiile din Bucovina. Această trecere a fost şi mai numeroasă mai ales după ce boierimea din Bucovina a fost contopită cu nobilimea poloneză în acelaşi „forum nobilium” (1817). În 12 octombrie 1777 au fost prezenţi la serbarea pentru depunerea jurământului: episcopul Dositei Herescu, marele medelnicer Ilie Herescu, boierul Vasile Balş, vornicul Anghelachi, arhimandriţii Iosif Calistrat şi Vartolomei Măzăreanul, apoi 23 de boieri moldoveni din Cordun şi doi

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

din Moldova, 88 de mazili din țară şi 10 din Moldova; 109 ruptaşi şi 142 de şleahtici (boiernaşi sărăciți), toți din Bucovina, nouă membri ai clerului înalt şi o mulțime de preoți de la sate.

Mulți mazili şi boieri au lipsit, între care jupânesele Maria Bălăşoaia şi Roxanda Ştirbațoaia, ele fiind reprezentate la serbare prin vechilii lor. Numărul tuturor personalităților mai de seamă, moldoveni şi străini, a fost de 800.

Popa Andrei, refuzând să depună jurământul, fu dus de sublocotenentul Johann Dorfmeister la dichiul din Suceava, vicarul mitropolit din Iaşi, ca să dea socoteală de nesupunere, dar Andrei nu se supuse şi trecu granița în Moldova cu mai mulți țărani din Udeşti. (I–III după p. 12). Rămân doar câțiva boiernaşi, mazili şi răzeşi, pe care cârmuirea austriacă avea să-i orbească cu titluri răsunătoare şi să-i câştige pentru dânşii.

Țăranii erau în mare parte clăcaşi pe moşiile boiereşti şi mămăstireşti. O clasă intelectuală propriu-zisă nu exista. Singurii ei reprezentanți erau doar membrii clerului din cele nouă mănăstiri de călugări (Putna, Sf. Ilie, Voroneț, Moldovița, Sucevița, Gura Humorului, Dragomirna, Solca şi Ilişeşti), de la cele 11 schituri de călugări, un schit de maici (Voloca pe Ceremuş), o mănăstire de călugărițe (Pătrăuți pe Suceava), precum şi de la bisericile ce existau.

Administrația galițiană a Bucovinei (1786–1849)

În timpul Adminstrației militare s-a pus în discuție ruperea Bucovinei în două părți: una, cea de la nord, ce urma să fie alipită Galiției, şi alta, cea de la sud, ce urma să fie alipită Transilvaniei.

Dar populația Bucovinei, prin boierul Vasile Balş, s-a pronunțat împotriva acestei împărțiri. Atunci împăratul Iosif al II-lea, după ce vizitează, pentru a doua oară Bucovina (24–27 iulie 1786, ajungând şi la Suceava) dispune, fără să indice niciun motiv, ca această provincie să fie alipită în data de 1 noiembrie 1786, guberniei poloneze din Lvov, devenind astfel un cerc administrativ al Galiției.

Această măsură a jignit adânc populația băştinaşă, nemulțumire care a răzbătut până la guvernul de la Viena; acesta se vede nevoit a da, în 27 septembrie 1790, o declarație că „unirea de la 1786, făcută numai cu intenția de a simplifica administrația publică, nu mai poate dăinui pentru că experiența a evidențiat că deosebirile de limbi, de obiceiuri şi de datine nu pot permite un acord deplin” (C. Loghin, *op. cit.*, p. 9). De aceea s-a hotărât ca Bucovina să nu mai fie socotită ca parte integrantă a Galiției, dar, cu toate acestea, să rămână şi mai departe în dependență administrativă şi juridică de dânsa. În felul acesta, teoretic Bucovina nu mai făcea parte din Galiția, dar în realitate a rămas şi mai departe un cerc administrativ al Lvovului ce ținea de Galiția.

Despărțirea definitivă avea să se facă după decenii de lupte duse de masele populare, în frunte cu unii intelectuali patrioți ca Eudoxiu Hurmuzachi ş.a.

Dacă administrația militară, preocupată mai ales cu organizarea noii provincii, manifesta un spirit de germanizare, noua administrație germano-poloneză vădea o

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

puternică tendinţă de polonizare a Bucovinei, românii din acest colţ de ţară având acum doi atentatori la fiinţa lor.

Funcţionarii erau importaţi mai cu seamă din Galiţia. Între cei nouă şefi administrativi care au funcţionat până în 1848, numai unul, Vasile Balş, era român.

Pentru a se vedea ce fel de funcţionari trimise aici Austria, se citează câteva pasaje din însemnările lui Ioan Budai-Deleanu, care vizitează Bucovina la începutul secolului al XIX-lea, probabil din ordinul guvernului de la Viena, ca să constate la faţa locului starea lucrurilor din această provincie.

Ioan Budai-Deleanu, magistrat la Lvov, scria în broşura sa *Kurzgefasste Bemerkungen über die Bukowina* (în I. Nistor, *op. cit.*, p. 168 şi urm.): „Bucovina pare a avea soarta de a vedea în fruntea sa tot ce-i incapabil, imoral şi egoist din monarhia întreagă, căci funcţionarii cugetă numai la îngrăşarea pungii lor şi, după ce prin firea lor egoistă s-au îmbogăţit, batjocuresc apoi încontinuu pe acest popor sărman, care a fost temeiul fericirii lor vremelnice, numindu-l barbar, semioameni, etc. În general se poate spune cu conştiinţa liniştită că cele mai bune şi mai blânde legi ale guvernului austriac nu servesc aici în ţară pentru promovarea binelui general, ci mai mult la generala prăpădenie şi apăsare a locuitorilor”.

Cuvinte şi mai grele are Deleanu pentru funcţionarii justiţiei: „Persoane fără valoare, vagabonzi de nimic, calfe de bărbieri, ba chiar şi lachei au fost trimişi şi aplicaţi în Bucovina ca şefi, asesori, cancelişti”. Pe aceştia revoltatul magistrat îi numeşte: „hoţi privilegiaţi ce ţin drept peşteri de tâlhari odăile judecătoriilor, fiecărui om onest trebuie să-i sângereze inima, când vede această ţară bună maltratată în aşa chip. Cu un cuvânt, funcţionarii judecătoreşti de aici fac pe judecătorii şi în acelaşi timp şi pe părţi, execută pe ţărani în mod arbitrar, îi calicesc şi escamotează în mâini străine moştenirile”. Mai adaugă: „Toată ţara murmură, dar nimeni nu denunţă, pentru că se teme ca denunţul să nu fie luat drept calomnie. Din motivul acesta nimeni nu se mişcă şi chestiunea curge în obişnuitul său curs”.

Sub administraţia galiţiano-austriacă s-a schimbat mult înfăţişarea Bucovinei. O mulţime de boieri români lasă moşiile lor şi trec în Moldova, iar odată cu exodul boierilor moldoveni s-a produs şi marea schimbare social-economică. Locul lor l-au luat arendaşii străini, care storceau ţăranul până la măduva oaselor. Fiind veniţi din Galiţia unde erau obişnuiţi să ceară ţăranului până la 150 de zile de clacă pe an, ei căutau să introducă acest sistem şi neruşinată exploatare şi în Bucovina, unde numărul zilelor de clacă era fixat la 6–12 pe an.

Pe de altă parte, ţăranii din Galiţia, storşi de nobilii poloni şi despuiaţi de cămătari, n-au mai putut fi ţinuţi acasă şi au început a pribegi în masă spre pământul Bucovinei, care era bogat în hrană (Gh. Bogdan-Duică, *Bucovina. Notiţe politice asupra situaţiei*, Sibiu, Albini, 1895, p. 35 şi urm.).

În perioada aceasta, regimul austriac a încercat să desfiinţeze o serie de drepturi ale locuitorilor băştinaşi din Ocolul Câmpulung, cu toate asigurările date de a se respecta *status jus*. Astfel, Ocolul Câmpulung fu transformat în domeniu austriac, urmat de confiscări de pământuri, arestări, confiscări de obiecte, corvezi şi prestaţii

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

nejuste, maltratări şi alte abuzuri care duc la un îndelungat şi grav conflict al câmpulungenilor cu statul austriac.

În procesul dintre locuitorii fostului Ocol Câmpulung, stăteau față în față două concepții. Pe de o parte se aflau țăranii câmpulungeni, care se bazau pe vechi obiceiuri consfințite de veacuri şi privilegii cuprinse în hrisoave, ce le asigurau mari avantaje, la care ei nu puteau şi nu voiau să renunțe. Pe de altă parte, se afla statul austriac, care nu cunoştea şi nu admitea existența țăranilor liberi şi nesupuşi boierescului şi dării dijmei. Dacă în Ocol nu se găsea stăpân, el trebuia creat şi acela nu putea fi decât statul (Teodor Balan, *Din istoricul Câmpulungului Moldovenesc*, București, Editura Științifică, 1960, p. 286).

În conflictul acesta cu statul austriac, țăranii câmpulungeni au susținut o luptă dârză timp mai îndelungat, până ce împrejurările favorabile create de mişcarea revoluționară din 1848 au dus la încheierea unei învoieli care avea să pună capăt necontenitelor persecuții şi oprimări. Printre țăranii care au luptat fără frică împotriva nedreptelor împilări austriece au fost: Gheorghe a Chiforesii, Andrieş Pralea, Sidor Poienar, Vasile Ştirbu, Ilie Niculiță, Dumitru Ciupercovici şi mulți alții, avându-l în frunte pe curajosul şi dârzul Miron Ciupercovici de la Fundul Moldovei, care n-a precupețit nimic pentru a contribui la izbăvirea fraților săi obidiți şi nedreptățiți, înfruntând chiar riscurile unei călătorii clandestine la Viena, numai pentru a aduce alinare câmpulungenilor săi oprimați de o stăpânire hrăpăreață şi răuvoitoare (T. Balan, *op. cit.*, p. 289).

Aceşti pribegi inundară mai întâi satele dintre Nistru şi Prut, unde, cu firea lor blajină şi proverbiala lor umilință, se linguşiră pe lângă românii primitori, până ce-i copleşiră cu numărul lor şi le răpiră limba. Rezistență mai îndârjită le opuseră satele răzăşeşti, unde amintirea trecutului mai stăruia încă. Dar cu vremea şi aceşti răzeşi îşi pierd treptat limba, dar îşi mențin trează conştiința națională.

Urmarea a fost că, de unde la anexare erau 63 700 de români şi abia 8 400 de ruteni, în anul 1848 găsim, la 209 293 de români, un număr de 108 907 ruteni (C. Loghin, *op. cit*., p. 6).

Rezultatul acesta este cu atâta mai trist, cu cât se ştie că în Bucovina veniră şi fugari români din Moldova şi din raiaua Hotin, întemeind aici cu ce aduseseră de acasă gospodării trainice. Tulburările războiului ruso-turc din 1788–1792 şi aplicarea Regulamentului organic din Moldova aruncară din nou valuri de emigranți moldoveni asupra Bucovinei. Fugarii aceştia se aşezară mai ales în sudul Bucovinei, iar mulți dintre ei veniră pe valea Moldovei şi din Transilvania. De aceea la granițele Bucovinei era o continuă fluctuație de populație; unii nemulțumiți treceau peste granițele Bucovinei în Moldova, iar de acolo, precum şi din Ardeal şi Galiția ne veneau aici alții care aveau să rămână.

Şi pe teren bisericesc s-a produs o radicală schimbare. Pe episcopul Dosoftei Herescu noua stăpânire l-a mutat de la Rădăuți la Cernăuți, sub apropiata supraveghere a stăpânirii austriece şi l-a rupt de sub ierarhia Mitropoliei de la Iaşi, supunându-l mitropolitului sârb de la Carloviț, iar pentru o mai bună supraveghere a lui, mitropolitul

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

de la Carloviț, i-a impus – sub cuvânt de „coauditori” – o serie de spioni care să-l controleze la tot pasul. Mitropolia sârbă a impus chiar un urmaş al lui Dosoftei, pe sârbul Daniil Vlahovici, care avea menirea să slavizeze clerul şi să protejeze intrarea rutenilor din Galiția în sânul bisericii băştinaşe ortodoxe.

Urmarea firească a fost că cei mai destoinici clerici părăsiră Bucovina, trecând în Moldova, iar cei ce au avut curajul să rămână, au fost reduşi la rolul de simpli funcționari austrieci.

Această politică meschină a slăbit temelia bisericii ortodoxe din Bucovina, a intimidat pe cei cu firea mai slabă, iar pe cei ce se țineau mai tari i-a îndoit sub farmecul unor titluri pompoase şi a diverselor măriri; prin asemenea procedee a zdruncinat tăria credinței în trecutul nostru, a acoperit cu vălul disprețului cele moştenite de la străbuni şi a întunecat încrederea în viitorul luminos al neamului.

Acest atac îndrăzneț la temelia existenței noastre nu a dat peste tot locul efectele aşteptate, dar în firava noastră pătură intelectuală ce pe atunci abia se ridica, a rupt firul invizibil ce o lega cu tradiția veche moldovenească.

O altă lovitură puternică aplicată de regimul austriac Bucovinei, în disprețul promisiunii solemne a împărătesei Maria Teresia că va păstra toate privilegiile şi va respecta toate datinile din Bucovina, a fost desființarea aproape a tuturor mănăstirilor şi schiturilor de călugări, nemairămânând decât numai trei, din Putna, Dragomirna şi Sucevița, urmată de secularizarea tuturor bunurilor (1783) ce aparținuseră acestor mănăstiri.

Se mai lucrase la desnaționalizarea Bucovinei şi pe altă cale. La început se păstrase limba română ca limbă oficială în Bucovina; guvernul întreținea pentru aceasta un secretariat moldovean; petițiile, rezoluțiile, actele de hotărnicie şi de procese erau redactate în singura limbă care putea fi înțeleasă de împricinați, ordinele şi somațiile se făceau după vechea formulă şi ordonanțele se publicau în româneşte; se luaseră chiar măsuri pentru traducerea diferitelor coduri. Însă de la sfârşitul anului 1786, administrația militară înceta şi Bucovina devenea, pierzând o autonomie ce-i fusese totuşi solemn asigurată, un simplu județ al Galiției (N. Iorga, *op. cit.*, p. 62–63).

Aceasta a adus, pe lângă alte rele, şi „sforțări neîncetate pentru introducerea confesiunii catolice şi persecutarea sistematică a tot ceea ce amintea în administrație, în şcoală şi până şi în viața socială epoca domnitorilor moldoveni” (*ibidem*).

Austria, fiind din nou angajată în alianță cu Rusia într-un război cu Turcia (1789–1792) şi pentru a atrage români din Moldova în Bucovina, a acordat Bucovinei „pe vecie” autonomia ca formă de guvernământ, care a durat din 1789 până în 1817, însă, după ce Napoleon I a fost zdrobit şi după ce tratatele din Viena fixară noi frontiere de „restaurare”, Bucovina a fost din nou unită cu Galiția (N. Iorga, *op. cit.*, p. 66–67).

Totuşi Bucovina, în tot timpul cât a alcătuit un cerc administrativ al Galiției, a fost considerată ca o provincie românească. Astfel, numai în baza trecutului ei istoric şi ca reprezentantă a unei națiuni deosebite, Bucovina a putut să-şi revendice, în 1848, separarea de Galiția şi să-şi redobândească autonomia politică (C. Loghin, *op. cit.*, p. 7).

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

Situaţia şcolară până în 1849

Ajungând, în anul 1726, Grigore Matei Ghica domn al Moldovei, acesta a introdus în şcoală reforme, prin care se crea un fond şcolar special, alimentat de contribuţii băneşti ale preoţilor şi care asigura baza materială a şcolilor. Aceste măsuri au fost susţinute şi de urmaşii săi.

Astfel, la anexare, Bucovina avea şase şcoli domneşti (la Rădăuţi, Putna, Siret, Cernăuţi, Câmpulung şi Suceava). Dascălii acestor şcoli erau plătiţi din fondul şcolar ce se administra în Iaşi, iar supravegherea învăţământului o făcea o comisie de zece cărturari, în frunte cu mitropolitul ţării. Organizaţia a rămas cea veche, episcopul de Rădăuţi având să strângă fondurile şcolare şi să plătească dascălii.

Guvernatorul Enzenberg însă nu era mulţumit cu această organizare a şcolii. El nu vedea cu ochi buni ca episcopul de Rădăuţi să trimită prisosul fondurilor şcolare la Mitropolia din Iaşi, iar pe de altă parte, şcolile neortodoxe, ce urmau să se creeze nu aveau mijloace materiale de întreţinere. De aceea Enzenberg a stăruit cu succes ca aceste fonduri să-i fie puse la dispoziţie.

Dar guvernatorul era nemulţumit şi de faptul că dascălii pentru şcolile moldoveneşti se aduceau din Moldova şi de aceea el a cerut guvernului de la Viena ca să-i trimită dascăli din Transilvania, care să cunoască, pe lângă limba română şi cea germană şi latină.

Pentru a contrabalansa activitatea şcolilor moldoveneşti, el a deschis două şcoli „normale" sau „capitale" (Normal- oder Hauptschulen) la Suceava şi Cernăuţi, cu scopul de a creşte tineretul naţional şi de a ademeni pe tinerii moldoveni (din Moldova liberă). Pentru aceste şcoli au fost aduşi din Transilvania Frantz Thalinger, la Suceava şi Anton de Marchi la Cernăuţi, dar aceştia nu cunoşteau limba română.

Şcolile acestea însă n-au putut să „naţionalizeze" tinerimea română, fiindcă ea nu le frecventa şi, cu atât mai puţin, să-i ademenească pe tinerii moldoveni.

Ele au dat însă o puternică lovitură şcolilor moldoveneşti, care, în urma şicanelor administrative, începură să dispară; aşa că în 1784 nu mai rămăseseră decât două şcoli moldoveneşti, la Cernăuţi şi la Suceava. Dar şi aceste şcoli nu-şi putură păstra independenţa, fiind degradate la simple clase pregătitoare pentru şcolile principale („capitale") din acele localităţi şi transformate în şcoli „triviale". În locul şcolilor moldoveneşti închise, se deschid altele, zise „utracviste", adică şcoli primare cu limba de predare germană şi română, ceea ce, din punct de vedere pedagogic, era o imposibilitate.

În anul 1786, când Bucovina devine un cerc administrativ al Galiţiei, şcolile ei trec mai întâi sub supravegherea inspectorului general din Lvov, apoi (1814) sub cea a unui inspector şcolar special al Bucovinei, Anton de Marchi, care între timp învăţase româneşte, iar în vara anului 1815 şcolile ajung sub conducerea consistorului catolic din Lvov. Dacă şi până la această dată, şcoli noi se înfiinţau de preferinţă în localităţi cu populaţie germană şi catolică, apoi de aici înainte situaţia românilor devine şi mai nefavorabilă. Aşa, şi ultimele şcoli moldoveneşti de la Cernăuţi şi Suceava au fost utracvisate (1821).

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina" al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

Se aduc şi aici învăţători germani şi poloni care nu cunoşteau deloc limba română, iar consistorul din Lvov avea grijă să declare şcoală confesională catolică orice şcoală unde erau numai câţiva elevi catolici, cu obligaţia de a folosi limba polonă ca limbă de predare.

Dintr-un raport oficial contemporan, făcut de protopopul Sucevei, Lazăr Grigorovici, se constată că: „Niciun naţionalist (român) nu se primea de învăţător, dacă nu jura mai înainte că se leapădă de credinţa părintească; posturile de învăţători se încredinţau numai străinilor, care nu cunoşteau limba naţională defel; limba moldovenească se învăţa foarte puţin, iar limba polonă se punea ca limbă principală alături de cea nemţească şi se învăţa cu atâta zel, ca şi când Bucovina ar fi fost o ţară polonă (C. Loghin, *op. cit.*, p. 9).

În astfel de împrejurări, nu-i de mirare că o mulţime de dascăli români din Bucovina au plecat în Moldova, unde au contribuit, cu experienţa lor, la reorganizarea temeinică a învăţământului de acolo precum şi la îndrumarea culturii româneşti.

Nici elevii români, care mai călcau pragul acestor şcoli înstrăinate, nu o duceau mai bine. Cei ce cutezau să vorbească întreolaltă româneşte erau pedepsiţi în mod jignitor. Iată ce ne spune un alt raport: „Sunt încă unii bătrâni, cari povestesc că pe vremea directorului Theil de la Şcoala capitală normală din Suceava, şcolarilor români le era foarte aspru oprit de a vorbi întreolaltă româneşte. Şi dacă totuşi se întâmpla că oarece elev român vorbia în limba sa, atunci i se anina de gât un măgar tăiat din hârtie ori zugrăvit pe o tablă de lemn, de care era legată o aţă, şi măgarul acela trebuia să-l poarte elevul român în cursul întregii săptămâni. Sâmbăta elevii din toate clasele erau chemaţi la un loc şi toţi aveau dreptul de a scuipa asupra păcătoşilor români cu măgarii la gât. Adecă pentru vorba părintească elevii români erau ruşinaţi şi scuipaţi de alţi copii străini” (Iorgu Toma, *Şcoala Română, societate culturală în Suceava*, Suceava, 1909, p. 14).

Şi aceşti germani se intitulau falnic „Kultuträger” (răspânditori ai culturii). Halal de aşa cultură! – cetind aceste rapoarte, vom înţelege de ce românii fugeau de şcoală.

La şcolile medii, situaţia românilor era şi mai rea. În anul 1808 se înfiinţă, la Cernăuţi, o şcoală medie cu şase clase, căreia i se adăugară mai târziu încă două clase filosofice. Limba de predare în primele patru clase era cea germană, iar în celelalte limba latină, aşa că limba română nu-şi afla nici cel mai umil locuşor în liceul unui colţ de ţară moldovenească.

Vestita Academie Teologică de la Putna, după mai multe peripeţii, a fost mutată la Cernăuţi, în anul 1827, şi transformată într-un institut teologic împreunat cu un seminar clerical, unde toate materiile se predau în limbile latină, elină şi germană, iar în limba română nici o materie. Abia în anul 1848 episcopul Eugenie Hacman, arătând într-un raport către guvernul din Viena cum candidaţii cari intrau în seminar nu ştiau nici să citească româneşte, cere introducerea limbii române ca limbă de instrucţiune la unele materii teologice.

Sub astfel de împrejurări, în decurs de mai mult de o jumătate de secol, românul bucovinean nu a găsit în şcolile publice din ţara sa posibilitatea de a învăţa

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

şi de a se cultiva cât de puţin în graiul său naţional; toată cultura o căpăta numai în graiuri străine, cu observări adeseori repetate, că limba română ar fi un grai rustic şi incapabil de a cuprinde şi preda ştiinţă şi învăţământ. Nu era deci de mirare că mai toţi românii cultivaţi astfel, se despărţeau de cei fără de carte şi simţeau oarecare ruşine a petrece cu aceştia şi a vorbi cu ei în graiul lor românesc.

Mulţi dintre ei se sfiau chiar a se mărturisi ca români. Întreolaltă şi în familia ce o întemeiau preferau să vorbească nemţeşte, poloneşte şi chiar ruseşte, numai româneşte nu. Graiul polonez şi cel rusesc se încuibară mai ales printre aceia dintre nobilii ţării, care îşi făceau studiile prin şcolile iezuite din Galiţia sau care conveneau mai adesea cu nobilimea polonă. Astfel şcoala aceasta era mai drgrabă „o mreajă pentru turburarea inteligenţii şi a sufletelor româneşti şi pentru pescuirea lor în folosul altor graiuri şi altor confesiuni” (C. Loghin, *op. cit.*, p. 11).

Dacă şcoala publică din Bucovina cucerită de Austria a izgonit din programa ei limba şi cultura românească, ele şi-au luat refugiul în alt loc unde au fost cultivate cu sfinţenie. După obiceiul moldovenesc, dascăli şi călugări ambulanţi cutreerau satele şi adunau în vreo cameră mai spaţioasă din sat copiii de boieri, de răzeşi şi de ţărani mai înstăriţi, pe care îi introduceau în tainele scrierii şi ale cetitului după bucoavne vechi, ca şi în lumea cifrelor.

Aceşti bieţi dascăli, disprețuiți de lumea oficială, plătiți ca vai de ei cu un codru de pâine, erau singurii păstrători ai limbii şi culturii româneşti. Trăind şi murind necunoscuţi, răspândind în toate părţile, dintr-un instinct de largă generozitate, lumina culturii româneşti, ei au devenit, fără măcar să o bănuiască, făclieri de frunte şi adevăraţi patrioţi.

„Numai la oameni cultivaţi astfel s-a întreţinut, necorupte, cugetarea, simţirea şi aspiraţiunea românească. De la aceştia a purces mai târziu, cu conştiinţă şi însufleţire regenerarea românismului” (C. Loghin, *op. cit.*, p. 11).

Anul 1848 şi Bucovina

Mişcarea revoluţionară din 1848, care cuprinsese toate provinciile Austro-Ungariei, îi deşteptă şi pe românii bucovineni la luptă pentru redobândirea unor drepturi pierdute şi pentru crearea unor condiţii mai demne.

Noul curs în politica Bucovinei determină înfiinţarea unui comitet român de acţiune, în frunte cu fraţii Hurmuzachi, care contribuiră în mare măsură la reuşita mişcării naţionale.

Astfel, Eudoxiu Hurmuzachi (1782–1857) aducea experienţa sa politică şi cunoştinţele din istoria românilor; Gheorghe (1817–1882) aducea talentul diplomatic şi condeiul; Alecu (1823–1871) venea cu impulsivitatea şi hărnicia lui. Înzestraţi cu aceste calităţi, fraţii Hurmuzachi conduc la luptă Comitetul român de acţiune, formulând revendicările Bucovinei de la 1848. Crescuţi în casa părintească din Cernăuca, unde au cunoscut ideile naţionale şi liberale ale unor pribegi moldoveni şi ardeleni, fraţii Hurmuzachi şi-au închinat întreaga lor putere de muncă binelui poporului român din Bucovina.

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

Eudoxiu Hurmuzachi, care luptase în 1848 în Viena de-a valma cu cetățenii oraşului şi cu studenții pentru dobândirea unei constituții, adresează împăratului Austriei, în iunie 1878, un memoriu, în care sunt cuprinse dorințele Bucovinei exprimate în 12 puncte. Între altele, românii cerură: administrație provincială proprie; o cameră provincială (Dietă) cu reprezentanți aleşi de toate stările; conservarea naționalității prin crearea de şcoli primare şi a unei catedre de limba română; introducerea limbii române în funcțiunile statului; egala îndreptățire a tuturor confesiunilor, precum şi alte revendicări de natură administrativă, economică, juridică şi bisericească, culminând cu cererea recunoaşterii autonomiei țării, deci despărțirea Bucovinei de Galiția şi respectarea caracterului ei românesc (I. G. Sbiera, *O pagină din istoria Bucovinei din 1848–1850, dimpreună cu nişte notițe despre familia Hurmuzaki*, Cernăuți, 1899, p. 30.). Acest memoriu a fost iscălit de toți fruntaşii români şi susținut în Parlamentul austriac printr-o documentată expunere de motive făcută de cei doi deputați țărani români, Miron Ciupecovici şi Mihai Bodnariu.

Cum era şi firesc, acest memoriu a stârnit indignări în rândurile acelora care beneficiară până acuma pe urma legăturii Bucovinei cu Galiția.

În fruntea indignanților s-au pus deputații ruteni din Bucovina, unii aleşi chiar cu voturi româneşti. Ei au început să facă propagandă pentru menținerea unirii Bucovinei cu Galiția şi în scopul acesta ei foloseau agenți obscuri, care colectau prin sate iscălituri de aderență. În decembrie 1848 rutenii întocmiră un memoriu, plin de mistificări şi neadevăruri istorice, pe care îl prezentară Parlamentului austriac refugiat la Kremsier din cauza turburărilor revoluționare din Viena.

Acestor pretenții nejuste a deputaților ruteni, deputații români au răspuns cutreerând satele din județele lor electorale şi au lămurit masele populare asupra drepturilor istorice ale românilor din Bucovina.

Văzând că nu vor reuşi să mențină *statu-quo*-ul Bucovinei, agitatorii ruteni lansară ideea de a împărți Bucovina, de a alipi măcar partea nordică a Bucovinei la Galiția ruteană, spre a forma o provincie națională ruteană (I. Nistor, *op. cit.*, p. 145).

Împotriva acestui plan se ridicară fruntaşii românilor bucovineni ca un singur om şi reuşiră a zădărnici realizarea lui.

Pe de altă parte, Comitetul român de acțiune, în frunte cu Eudoxiu Hurmuzachi, redactează o lucrare documentară pentru lumea politică din Austria, lucrare care a fost prezentată în 8 februarie 1849 printr-o delegație specială împăratului la Kremsier şi Parlamentului Austriei.

În acest memoriu, Eudoxiu Hurmuzachi ne apare ca un temeinic cunoscător al istoriei româneşti, cu o erudiție bogată şi cu mult tact; el dezvoltă aici trecutul românesc al Bucovinei, aminteşte fazele administrative de la 1775–1848, arată nenorocirile prilejuite de împreunarea Bucovinei cu Galiția, de care ne desparte trecutul istoric, limba, legea, portul, instituțiile, caracterul etnic etc., împreunare care a adus pentru români şicane, persecuții şi nedreptăți pe teren administrativ, bisericesc şi şcolar. Cere, în concluzie, satisfacerea legitimelor revendicări româneşti.

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

În această vreme şi ţăranii români se agitau, afirmând, prin inimosul lor deputat M. Ciupercovici, că: „Nu ne vom uni cu ţara leşească nici înaintea împăratului, măcar ce să fie” (C. Loghin, *op. cit.*, p. 38.).

În urma acestor acţiuni şi mai ales pe baza bine documentatelor memorii ale Comitetului român de acţiune condus de Eudoxiu Hurmuzachi, Bucovina este separată de Galiţia, prin Constituţia din 4 martie 1849, e decretată provincie autonomă şi ridicată la rangul de Ducat (C. Loghin, *op. cit.*, p. 46.).

Parţial au fost satisfăcute şi alte cereri ale românilor. Astfel, se înfiinţează Catedră de limba română pe lângă liceul din Cernăuţi, înfiinţat în anul 1808, se dispune traducerea legilor şi ordonanţelor în româneşte, se cere ca funcţionarii să cunoască şi să vorbească limba română ş.a.

Opera aceasta politică trebuia desăvârşită şi acestei desăvârşiri politice Eudoxiu Hurmuzachi i-a închinat tot restul vieţii, ajungând chiar la conducerea ţării în anii 1862–1874.

Dacă lupta pentru dezrobirea politică a Bucovinei a putut da rezultate aşteptate, atunci la această izbândă politică a contribuit foarte mult şi ziarul „Bucovina” (16 octombrie 1848 – 2 octombrie 1850), organizat şi condus de Gheorghe şi Alecu Hurmuzachi şi la care au colaborat intens unii patrioţi de seamă, ca: Eudoxiu Hurmuzachi, cunoscut şi prin colecţia de documente istorice în şapte volume; profesorul Aron Pumnul (27 noiembrie 1818 – 24 ianuarie 1866), originar din Cuciulata – Făgăraş şi participant la revoluţia din Transilvania în 1848; Ieraclie Porumbescu (9 martie 1823 – 13 februarie 1896) din Sucevița – Rădăuţi; Gavril Berariu Ieremievici (1819–1864) din Berchişeşti, poet, şi mulţi alţii.

În urma activităţii desfăşurate, românii mai obţin de la guvernul austriac o concesiune pe teren şcolar: conducerea şi supravegherea învăţământului primar din Bucovina trece la consistoriul ortodox din Cernăuţi şi datorită acestui fapt, limba română se introduce din nou în şcolile primare, al căror număr creşte de acum din ce în ce mai mult, iar limba germană rămâne numai ca un simplu obiect de învăţământ. Intelectuali vrednici ca preotul Vasile Ianovici şi preotul S. Morariu compun cărţile didactice necesare, iar şcoala primară ia un avânt îmbucurător, fapt care a contribuit apoi şi la înfiriparea unui învăţământ mediu, dacă nu curat românesc, cel puţin în aşa fel ca el să fie accesibil şi copiilor români.

Dar crearea unei clase de intelectuali români în Bucovina, cu o conştiinţă naţională trează, nu era deloc în intenţiile guvernului central. Experienţa dovedise doar că administraţia ţării se poate face, de bine de rău, şi cu funcţionarii aduşi din celelalte provincii ale Austriei, iar copiii acestora şi ai comercianţilor, imigraţi şi ei în mare parte, asigurau şi pe viitor posibilitatea de a recruta funcţionarii de încredere necesari, al căror număr putea fi completat, la caz de nevoie, cu supraproducţia ţărilor germane. Din contra, era mai bine, după părerea germanilor centralişti, ca românii să rămână fără cultură, iar puţinii, care totuşi vor putea răzbate prin şcolile germane, să fie atât de îmbibaţi de spiritul şi cultura germană, încât să devină şi ei sprijinitori ai germanismului.

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

Deci o şcoală medie română ar fi fost inutilă, ba chiar periculoasă, şi deci era de ajuns să se înfiinţeze şcoli medii germane, care să furnizeze statului funcţionarii necesari şi să germanizeze cu încetul pătura cultă a românilor. Experienţele făcute până atunci cu intelectualii români nu puteau decât să-i încurajeze pe guvernanţi să continue cu sistemul început. Adevărat că introducerea limbii germane în şcoala primară nu dăduse rezultatul dorit şi nici coloniile germane create în Bucovina nu reuşiseră să schimbe faţa ţării prin desnaţionalizarea ei. Însă poporul român, care desigur îşi va da sama, că a fost deslipit prin silnicie de Moldova, trebuia împuţinat sistematic până la nimicirea lui totală. Din această cauză s-a organizat o dublă ofensivă în contra poporului român din Bucovina: în şcoala primară, în care introducerea limbii germane ca limbă de instrucţie n-ar fi avut rost, căci ţăranul român nu voia să se germanizeze, a început să fie favorizat elementul rutean, întărit în mod considerabil prin imigrări din Galiţia, în timpul când Bucovina forma cu această ţară o singură provincie administrativă şi, mai cu seamă, în cei 50 de ani, când locuitorii Bucovinei fuseseră scutiţi de serviciul militar; pe de altă parte, şcolile medii şi superioare de orice natură ar fi ele, nu se vor admite decât numai în limba germană, cu scopul de a germaniza pătura noastră cultă, căci românii, care vor termina asemenea şcoli germane nu vor uita niciodată greutăţile ce le-au avut prin liceu cu învăţarea limbii germane, şi vor avea grijă să uşureze măcar copiilor lor studiul, introducând limba germană în familie.

Acest sistem a fost urmărit cu tenacitate până puţin timp înaintea Primului Război Mondial, când românii bucovineni treziţi de un deceniu de viaţă naţională, între alţii mai ales de George Popovici, obţinură, prin alipirea la Partidul Creştin-Social din Viena, un tratament mai îngăduitor în privinţa politicii şcolare (E. Isopescu, „Învăţământul în Bucovina (1775–1918)”, în „Anuarul I al Liceului de Stat «Eudoxiu Hurmuzachi» din Rădăuţi pe anul 1921–1922”, Cernăuţi, 1923, p. 16–17).

Epoca de redeşteptare naţională

Avântul ce începuse să-l ia în Bucovina cultura naţională după anul 1848, a fost curmat brusc. Libertăţile acordate de Austria, îngrozită de mişcarea revoluţionară, se abrogă în 31 decembrie 1851, revenindu-se la vechiul absolutism. După această dată încetează orice manifestaţie naţională şi, pentru un timp, este înăbuşită conştiinţa naţională trezită în anul 1848. Ba, guvernul austriac, la propunerea contelui Goluchowski, realipise Bucovina, în august 1859, din nou cu Galiţia, dar hotărârea a fost îndată anulată, pentru a se încerca ulterior, în anul 1867, iar o asemenea alipire (G. Bogdan-Duică, *Bucovina*, p. 182).

Popoarele negermane din Austria, dornice de libertate, nu se împăcară cu absolutismul habsburgic şi mai ales după înfrângerea Austriei în războiul cu Italia din anul 1859 încep să se agite.

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

Realizându-se în acest timp şi Unirea Principatelor Române, era firesc ca şi poporul român din Bucovina să se mişte, cerând cu tot mai multă tărie respectarea drepturilor la viaţă naţională.

Veniră primele alegeri pentru Camera provincială din Cernăuţi în anul 1861 şi românii îşi prezintă candidaţii lor de deputaţi, pentru care fac o vie propagandă.

A început astfel un fel de redeşteptare naţională din letargia de un deceniu. La această redeşteptare a contribuit, în mare măsură, şi prima generaţie crescută de Aron Pumnul în spiritul ideilor naţionale, care apare cu zgomot pe arena vieţii politice din Bucovina. Sămânţa acestor idei aruncate pe ogorul culturii româneşti în 1848 va da semne de îmbelşugată rodire, dar până atunci suferinţele poporului român din Bucovina vor mai cunoaşte multe zile negre.

Astfel, din frământările politice ce s-au petrecut după catastrofala înfrângere a Austriei din anul 1859, s-au creat treptat în Imperiul Habsburgic două mari curente politice, reprezentate prin Partidul Autonomist şi cel Centralist. Autonomiştii cereau respectarea individualităţii istorice şi politice a diverselor provincii, care alcătuiau împărăţia Austriei, pe când centraliştii tindeau la contopirea provinciilor austriece într-un imperiu unitar german după tradiţiile iosefine. Ambele curente găsiră în Bucovina adepţii lor. Aşa, centraliştii, conduşi de Eudoxiu Hurmuzachi, se aliară cu germanii, iar autonomiştii căutară reazim la poloni, care urmăreau autonomia Galiţiei.

Dezbinarea aceasta, ca toate celelalte rele câte au urmat la noi după ea, a pricinuit cauzei româneşti din Bucovina pagube enorme (I. Nistor, *op. cit.*, p. 153).

Ajungând centraliştii, în anul 1871, la conducerea împărăţiei, se dizolvă Dieta provincială a Bucovinei, iar alegerile dădură o majoritate centralistă, care se menţinu la putere 10 ani de-a rândul.

În perioada aceasta, numită germano-liberală, nemţii şi evreii, care se foloseau de limba germană, dobândiră un rol precumpenitor în politica ţării. Pentru a stoarce puterea politică din mâinile românilor, ei se întovărăşiră şi cu rutenii, făcându-le o serie de concesiuni din vechea moştenire a românilor în administraţie, şcoală şi biserică. Schimbările acestea în politica internă a Bucovinei se resimţiră curând şi în statistica oficială a populaţiei, din care se observă că numărul românilor stătea mereu pe loc, pe când al rutenilor sporea pe o scară tot mai întinsă. Dar cu toate acestea, câtă vreme numărarea populaţiei se făcea pe baza principiului de naţionalitate, numărul românilor întrecea pe al rutenilor (I. Nistor, *op. cit.*, p. 153).

În anul 1880 numărarea s-a făcut însă, pentru prima dată, pe temeiul limbii de conversaţie, iar urmarea a fost că numărul rutenilor a ieşit mai mare decât al românilor. Lucrul acesta se explică prin faptul că toţi românii din nordul Bucovinei cunoşteau limba ruteană şi se foloseau de ea ca limbă de conversaţie cu vecinii lor ruteni. În felul acesta, toţi răzeşii români din satele rutenizate şi rutene, pentru că ştiau limba ruteană, au fost trecuţi pe liste ca ruteni, sporind numărul acestora, în paguba elementului băştinaş român. Aşa au fost vechii răzeşi moldoveni cu nume şi origine românească: Baloşescul, Brînzan, Pădure, Repta, Tăutu, Tutuescul, Ţîntă,

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

Vlad şi mulţi alţii, care au fost trecuţi cu familiile lor ca ruteni. De asemeni, au fost înregistraţi ca ruteni vechii proprietari de sate, boieri, mazili şi răzeşi ca: Sturza, Paladi, Strişca, Giurgiuvan, Potlog, Istratuţă, Gafencu, Lăpădatu, Turcul, Cîrste, Raţă, Flondor, Mălai, Morţun, Reus, Tiron, Borşan, Vasilcu, ş.a. (I. Nistor, *Românii şi rutenii în Bucovina*, 1915, p. 36, 67).

Dacă în anul 1848 Bucovina avea încă un caracter exclusiv românesc (I. Nistor, *op. cit.*, p. 166), era constituţională, inaugurată atunci, aduse rutenilor mari foloase, pornind o acţiune viguroasă de rutenizare a Bucovinei. Guvernul central găsi în ruteni o valoroasă contrabalansă împotriva polonilor din Galiţia şi a românilor din Bucovina, acordându-le întâietate şi sprijin în toate, după principiile lozincii „Divide et impera”, asigurându-şi, prin această divizare şi învrăjbire dintre popoarele împărăţiei, o mai uşoară şi mai cu mari foloase înfăptuită dominaţie a lor.

Românii, cunoscând din vreme primejdia rutenizării, începură o luptă dârză de apărare, care va fi aspră şi de lungă durată, hotărârea acestei lupte aprige fiind oglindită şi în articolul lui Orest Renei, publicat în „Foaia Societăţii pentru Cultura şi Literatura Română”, anul I, 1865, nr. 4, p. 75, care spune: „Zadarnice sunt stăruinţele acelora cari vreau să desnaţionalizeze ţara; zădarnice bârfelile unora şi altora, că elementul român din patria noastră (Bucovina) n-ar avea cel dintâi şi cea mai mare îndreptăţire; zadarnice ostenelile acelora ce nu înţeleg că geniul unui popor cu o lungă desvoltare istorică se poate zugruma numai prin singura sa vină, prin apatia neiertată a fiilor săi – sinuciderea proprie –, de care să ne ferească Dumnezeu”.

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)

BDD-A32710 © 2019 Institutul „Bucovina” al Academiei Române
Provided by Diacronia.ro for IP 216.73.216.143 (2026-11-19 13:52:25 UTC)